

2. Msza wspólnotowa biskupa diecezjalnego

Z II części „*Caeremoniale episcoporum*” zapoznajemy Czytelników z opisem Mszy wspólnotowej biskupa diecezjalnego, czyli tzw. Mszy stacyjnej.

ROZDZIAŁ I

MSZA WSPÓLNOTOWA BISKUPA DIECEZJALNEGO

WPROWADZENIE

119. Kiedy biskup jako arcykapłan swojej owczarni, otoczony prezbiterami i osobami posługującymi, sprawuje Eucharystię, zwłaszcza w kościele katedralnym, w niej zaś święty lud Boży uczestniczy w sposób pełny i czynny, następuje ujawnienie się lokalnego Kościoła.

Ta Msza, zwana wspólnotową (*Missa stationalis*), ukazuje zarówno jedność miejscowego Kościoła, jak i różnorodność posług pełnionych w łączności z biskupem⁸³.

Dlatego winni się na nią gromadzić liczni wierni, prezbiterzy powinni koncelebrować z biskupem, diakoni, akolici i lektorzy winni pełnić swoje funkcje⁸⁴.

120. Ten sposób sprawowania Mszy winien być praktykowany zwłaszcza w większe uroczystości roku liturgicznego, kiedy biskup święci krzyżmo święte, we Mszy Wieczery Pańskiej w Wielki Czwartek⁸⁵, w obchodach ku czci świętego założyciela miejscowego Kościoła lub patrona diecezji, w rocznicę mianowania lub święceń biskupa, w dniach wielkich zgromadzeń ludu chrześcijańskiego oraz podczas wizytacji duszpasterskiej.

121. Msza wspólnotowa winna być śpiewana zgodnie z zasadami podanymi w *Ogólnym wprowadzeniu do Mszału Rzymskiego*⁸⁶.

122. Wypada, aby w sprawowaniu Mszy wspólnotowej uczestniczyli przynajmniej trzech diakoni: jeden z nich winien posługiwać do Ewangelii i przy ołtarzu, dwaj mają asystować biskupowi. Jeśli jest ich więcej, niech podzielą funkcje między siebie, z tym że jeden niech czuwa nad czynnym uczestnictwem wiernych. Jeśli nie ma diakonów, należące do nich funkcje winni pełnić prezbiterzy, którzy ubrani w szaty kapłańskie koncelebrują z biskupem, choćby byli obowiązani sprawować inną Mszę dla duszpasterskiego dobra wiernych.

123. Jeśli istnieje kapituła, wypada, aby w kościele katedralnym wszyscy kanonicy koncelebrowali z biskupem Mszę wspólnotową⁸⁷, choć nie powinni być wykluczeni także inni prezbiterzy.

⁸³ Por. Sobór Watykański II, Konstytucja o liturgii świętej, *Sacrosanctum Concilium*, nr 41.

⁸⁴ Por. tamże, nry 26-28.

⁸⁵ Por. *Mszał Rzymski*, OWMR, nry 199 a, 203.

⁸⁶ Por. tamże, nry 32, 38, 39-41, 115, 352. Jeśli zachodzi potrzeba, należy uwzględnić także Porządek śpiewów mszalnych. Por. *Missale Romanum*, *Ordo cantus Missae*, *Praenotanda*; por. także Św. Kongregacja Obrzędów, Instrukcja *Musicam sacram*, 5 marca 1967, nry 7, 16, 29-31: AAS 59 (1967) 302, 305, 308-309.

⁸⁷ Por. *Mszał Rzymski*, OWMR, nr 203.

Gdyby byli obecni biskupi i kanonicy nie koncelebrujący, winni brać udział w stroju chórowym.

124. Jeśli z uwagi na szczególne okoliczności ze Mszą wspólnotową nie można połączyć godziny kanonicznej, zaś kapituła jest obowiązana do modlitwy chórowej, w odpowiednim czasie winna tę godzinę odmówić⁸⁸.

125. Należy przygotować:

a) w odpowiednich miejscach w prezbiterium:

- mszał;
- lekcjonarz;
- książeczki dla koncelebransów;
- teksty modlitwy powszechnej dla biskupa i diakona;
- księgę śpiewów;
- odpowiedniej wielkości kielich, nakryty welonem;
- (palkę);
- korporał;
- puryfikaterze;
- miskę, dzbanek z wodą i ręcznik;
- naczynie z wodą do pobłogosławienia, jeśli ma być użyta w akcie pokuty;
- pateny do Komunii wiernych;

b) w stosownym miejscu:

- chleb, wino i wodę (oraz inne dary);

c) w zakrystii:

- księgę Ewangelii;
- kadzielnicę i łódkę z kadzidłem;
- krzyż procesyjny;
- siedem (lub przynajmniej dwa) lichtarzy z zapalonymi świecami;

ponadto:

- dla biskupa: miskę, dzbanek z wodą i ręcznik; humerał, albę, pasek, krzyż noszony na piersiach, stułę, dalmatykę, ornat (paliusz dla metropolity), piuskę, mitrę, pierścień, pastorał;
- dla koncelebransów: humerały, alby, paski, stuły, ornaty;
- dla diakonów: humerały, alby, paski, stuły, dalmatyki;
- dla innych usługujących: humerały, alby, paski; albo komże, które mają być nałożone na sutannę; lub inne prawnie zatwierdzone szaty. Szaty liturgiczne mają być w kolorze przewidzianym dla danej Mszy albo w kolorze świątecznym⁸⁹.

PRZYBYCIE I PRZYGOTOWANIE BISKUPA

126. Gdy biskup zgodnie ze wskazaniem podanym wyżej w nr. 79 zostanie powitany (przyjęty), udaje się do zakrystii. Tu przy pomocy diakonów asystują-

⁸⁸ Por. *Liturgia Godzin*, OWLG, nry 31 i 93.

⁸⁹ Por. *Mszal Rzymski*, OWMR, nr 347.

cych i innych usługujących, którzy przed jego przyjściem ubrali szaty liturgiczne, biskup zdejmując kapę lub mucet i według uznania także rękawice, myje ręce, po czym nakłada humerał, albę, pasek, krzyż noszony na piersiach, stulę, dalmatykę i ornat.

Następnie jeden z diakonów nakłada biskupowi mitrę; jeśli zaś jest arcybiskupem metropolitą, przed przyjęciem mitry od pierwszego diakona otrzymuje paliusz.

W tym czasie swoje szaty ubierają prezbiterzy koncelebrujący oraz inni diakoni, którzy nie usługują biskupowi.

127. Gdy już wszystko jest gotowe, akolita turyferarz podchodzi do biskupa, który z łódki podanej mu przez jednego z diakonów nakłada kadzidło do kadzielnicy i błogosławi znakiem krzyża. Jeden z diakonów bierze księgę Ewangelii i zamkniętą z szacunkiem niesie w procesji na wejście.

OBRZĘDY WSTĘPNE

128. W czasie śpiewu na wejście odbywa się procesja z zakrystii do ołtarza w następującym porządku:

- turyferarz z dymiącą kadzielnicą;
- siedmiu lub przynajmniej dwóch akolitów niosących lichtarze z zapalonymi świecami; pomiędzy akolitami inny akolita niosący krzyż z wizerunkiem Chrystusa ukrzyżowanego zwróconym do przodu;
- idący parami klerycy;
- diakon z księgą Ewangelii;
- inni diakoni, jeśli są, idący parami;
- idący parami prezbiterzy koncelebrujący;
- biskup idący sam, w mitrze i z pastorałem w lewej ręce;
- nieco z tyłu za biskupem dwaj asystujący mu diakoni;
- ministranci do księgi, mitry i pastorału.

Jeśli procesja przechodzi naprzeciw kaplicy z Najświętszym Sakramentem, nie zatrzymuje się ani nikt nie przyklęka⁹⁰.

129. Przyniesiony w procesji krzyż z wizerunkiem Chrystusa ukrzyżowanego można ustawić obok ołtarza, aby pełnił funkcję krzyża ołtarzowego. W przeciwnym razie należy krzyż ustawić w godnym miejscu. Świeczniki umieszcza się obok ołtarza albo na kredensie, albo w prezbiterium. Ewangeliarz kładzie się na ołtarzu.

130. Po wejściu do prezbiterium wszyscy parami oddają ukłon ołtarzowi, diakoni zaś i koncelebranci podchodzą do ołtarza, całują go i zajmują swoje miejsca.

131. Po dojściu do ołtarza biskup oddaje pastorał usługującemu i, po zdjęciu mitry, razem z asystującymi mu diakonami wykonuje głęboki ukłon przed ołtarzem. Następnie przystępuje do ołtarza i całuje go razem z diakonami.

⁹⁰ Por. wyżej, nr 71.

Następnie akolita w razie potrzeby nakłada ponownie kadzidło do kadzielnicy i podaje ją diakonowi. Biskup bierze kadzielnicę od diakona oraz idąc między dwoma asystującymi mu diakonami, okadza krzyż i ołtarz⁹¹.

Po okadzeniu ołtarza biskup w asyście usługujących krótszą drogą udaje się do katedry. Dwaj diakoni stają po obu stronach katedry, gotowi do posługiwania biskupowi. W razie nieobecności diakonów czynią to dwaj prezbiterzy koncelebrujący.

132. Następnie biskup, koncelebransi i wierni, stojąc wykonują znak krzyża, biskup zaś zwrócony do ludu mówi: *W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego*.

Potem biskup rozkładając ręce, pozdrawia lud mówiąc: *Pokój z wami* lub stosując inną formułę podaną w mszale. Z kolei sam biskup albo diakon lub jeden z koncelebransów może w bardzo zwięzłych słowach wprowadzić wiernych w treść Mszy świętej danego dnia⁹². Potem biskup wzywa do aktu pokuty, który kończy słowami: *Niech się zmiłuje nad nami*. Jeśli trzeba, usługujący trzyma mszał przed biskupem.

Kiedy stosuje się trzecią formę aktu pokuty, wezwania (tropy) wypowiada sam biskup albo diakon lub inna odpowiednio przygotowana osoba.

133. W dniu Pańskim zamiast zwykłego aktu pokuty może się odbyć błogosławieństwo wody i pokropienie nią wiernych na pamiątkę chrztu⁹³.

Po pozdrowieniu wiernych biskup, stojąc przy katedrze i mając przed sobą usługującego trzymającego naczynie z wodą, która ma być pobłogosławiona, zwrócony do ludu zachęca go do modlitwy i po chwili milczenia odmawia modlitwę błogosławieństwa. Jeśli istnieje zwyczaj dodawania soli do pobłogosławionej wody, biskup błogosławi sól, po czym wrzuca ją do wody.

Następnie biskup od diakona bierze kropidło, kropi siebie oraz koncelebransów, usługujących, duchowieństwo i lud. Jeśli trzeba, przechodzi przez kościół w asyście diakonów. W tym czasie wykonuje się śpiew towarzyszący pokropieniu.

Biskup wraca do katedry i gdy śpiew się skończy, zwrócony do ludu, trzymając ręce złożone, odmawia końcową modlitwę. Następnie śpiewa się lub odmawia hymn *Chwała na wysokości Bogu*, gdy jest przewidziany.

134. Po akcie pokuty odmawia się aklamację *Kyrie*, chyba że odbyło się pokropienie wodą lub zastosowana była trzecia forma aktu pokuty, albo przepisy postanawiają coś innego.

135. Hymn *Chwała na wysokości Bogu* odmawia się zgodnie z przepisami. Rozpoczyna go biskup lub jeden z koncelebransów, albo śpiewacy. W czasie śpiewu hymnu wszyscy stoją.

136. Następnie biskup wzywa lud do modlitwy, śpiewając lub mówiąc ze złożonymi rękami: *Módlmy się*. Usługujący przynosi księgę i trzyma ją otwartą przed biskupem. Po krótkiej chwili milczenia biskup rozkłada ręce i odmawia kolektę. Koń-

⁹¹ Odnośnie do sposobu okadzania ołtarza oraz relikwii i obrazów wystawionych do czci wiernych, zob. wyżej, nry 93, 95.

⁹² Por. *Mszal Rzymski*, OWMR, nr 50.

⁹³ Por. tamże, Dodatek. Obrzęd poświęcenia wody i pokropienia wiernych, s. (2) – (5).

czy ją słowami: *Przez naszego Pana, Jezusa Chrystusa* lub innymi, składa ręce. Lud potwierdza modlitwę aklamacją: *Amen*.

Następnie biskup siada i od jednego z diakonów otrzymuje mitrę. Wszyscy siadają; diakoni i inni usługujący zajmują miejsca zgodnie z wystrojem prezbiterium, tak jednak, by jasno odróżniały się od miejsc dla prezbiterów.

LITURGIA SŁOWA

137. Po kolekcie lektor udaje się na ambonę i wygłasza pierwsze czytanie, którego wszyscy słuchają w postawie siedzącej. Na koniec lektor wypowiada aklamację: *Oto słowo Boże*, na którą wierni odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*.

138. Lektor odchodzi. Wszyscy przez chwilę rozważają to, co usłyszeli. Następnie psalterzysta lub kantor albo sam lektor śpiewa lub recytuje psalm w jeden z przewidzianych sposobów⁹⁴.

139. Inny lektor w sposób wyżej opisany wykonuje na ambonie drugie czytanie, którego wszyscy słuchają w postawie siedzącej.

140. Następuje *Alleluja* lub inny śpiew, zależnie od okresu liturgicznego. Kiedy rozpoczyna się śpiew aklamacji *Alleluja*, wszyscy wstają, oprócz biskupa.

Turyferarz oraz jeden z diakonów, trzymający łódkę, podchodzą do biskupa, który błogosławi kadzidło i nakłada je do kadzielnicy, nic nie mówiąc.

Diakon mający wygłosić Ewangelię głęboko pochyla się przed biskupem i prosi go o błogosławieństwo, mówiąc półgłosem: *Pobłogosław mnie, ojcze*. Biskup udziela mu błogosławieństwa mówiąc: *Niech Pan będzie w sercu twoim* itd. Diakon, wyprostowany, żegna się i odpowiada: *Amen*.

Wtedy biskup, po zdjęciu mitry, wstaje.

Diakon podchodzi do ołtarza. Dołączają do niego turyferarz z dymiącą kadzielnicą oraz akolici z zapalonymi świecami. Diakon przed ołtarzem wykonuje głęboki ukłon, bierze księgę Ewangelii i opuściwszy ponowny ukłon, niosąc księgę uniesioną w górę, udaje się na ambonę. Poprzedzają go turyferarz niosący kadzielnicę i akolici z zapalonymi świecami.

141. Diakon staje na ambonie i trzymając ręce złożone, pozdrawia lud mówiąc: *Pan z wami*. Następnie mówi: *Słowa Ewangelii według świętego N.*, dużym palcem prawej ręki czyniąc znak krzyża na księdze, a potem na swoim czole, ustach i piersiach. Gesty te (z wyjątkiem krzyża na księdze) wykonują też wszyscy inni. Biskup otrzymuje pastorał. Diakon okadza księgę i wygłasza Ewangelię, podczas gdy wszyscy stoją zwrócenii w jego kierunku. Na zakończenie diakon dodaje: *Oto słowo Pańskie*, a wszyscy odpowiadają: *Chwała Tobie, Chryste*. Diakon zanosí księgę do ucałowania biskupowi, który mówi cicho: *Niech słowa Ewangelii zgładzą nasze grzechy*. Może też sam diakon ucałować księgę, mówiąc cicho te same słowa.

Podczas bardziej uroczystych celebracji biskup, zależnie od uznania, błogosławi lud księgą Ewangelii. Następnie diakon i inni usługujący wracają na swoje miejsca. Ewangeliarz zanosí się na kredens albo na inne stosowne i godne miejsce.

⁹⁴ Por. *Mszał Rzymski, Lekcjonarz mszalny*, Wprowadzenie teologiczne i pastoralne, nr 20.

142. Wszyscy siadają. Biskup przyjmuje mitrę i pastorał oraz według uznania siadając na katedrze, wygłasza homilię. Może ją wygłosić w innym miejscu, w którym wszyscy będą go dogodniej widzieć i słyszeć. Po homilii można zachować krótką chwilę milczenia.

143. Jeżeli po homilii w tym momencie nie ma być sprawowany jakiś obrzęd sakramentalny albo jakaś konsekracja czy błogosławieństwo zgodnie z normą Pontyfikału lub Rytuału Rzymskiego, biskup zdejmuje mitrę, oddaje pastorał i wstaje. Jeżeli przewidują to przepisy, śpiewa się lub recytuje symbol wiary, podczas gdy wszyscy stoją.

Na słowa: *I za sprawą Ducha Świętego* itd. wszyscy głęboko się pochylają, a w uroczystości Narodzenia i Zwiastowania Pańskiego przyklękają⁹⁵.

144. Po wyznaniu wiary biskup, stojąc przy katedrze i mając ręce złożone, krótką zachętą wzywa wiernych do modlitwy powszechnej. Następnie jeden z diakonów, lub kantor albo lektor lub ktoś inny, z ambony albo z innego odpowiedniego miejsca, podaje ludowi intencje, na które lud odpowiada. Biskup, trzymając ręce rozłożone, wypowiada końcową formułę modlitwy.

LITURGIA EUCHARYSTYCZNA

145. Po zakończeniu modlitwy powszechnej biskup siada i otrzymuje mitrę. Siadają również koncelebranci i wierni. Rozpoczyna się śpiew na przygotowanie darów, który trwa aż do chwili złożenia darów na ołtarzu.

Diakoni i akolici na ołtarzu umieszczają korporał, puryfikaterz, kielich, palkę i mszał.

Następnie przynosi się dary. Jest wskazane, aby udział wiernych uwidocznił się przez złożenie czy to chleba i wina do sprawowania Eucharystii, czy też innych darów na potrzeby Kościoła i ubogich. Dary wiernych mogą w stosownym miejscu przyjąć diakoni lub biskup. Chleb i wino diakoni wręczają biskupowi przy ołtarzu; pozostałe zaś dary składa się w odpowiednim, wcześniej przygotowanym miejscu.

146. Biskup podchodzi do ołtarza i po zdjęciu mitry od diakona bierze patenę z chlebem i trzymając ją obiema rękami, wzniesioną nieco nad ołtarzem, wypowiada cicho słowa: *Błogosławiony jesteś, Panie*. Następnie patenę z chlebem kładzie na korporale.

147. Tymczasem diakon wlewa do kielicha wino i trochę wody; wypowiada przy tym cicho słowa: *Przez to misterium wody i wina*, po czym wręcza kielich biskupowi⁹⁶. Biskup bierze kielich obiema rękami, wznosi go nieco nad ołtarzem i mówi cicho: *Błogosławiony jesteś, Panie*. Następnie stawia kielich na ołtarzu, zaś diakon, jeżeli trzeba, nakrywa go palką.

⁹⁵ Por. *Mszal Rzymski*, OWMR, nr 137.

⁹⁶ Przygotowania kielicha, czyli nalania wina i wody może diakon dokonać przy kredensie, por. *Mszal Rzymski*, OWMR, nr 178.

148. Następnie biskup pochylony przed środkiem ołtarza mówi cicho: *Przyjmij nas, Panie.*

149. Z kolei turyferarz podchodzi do biskupa, który z łódki trzymanej przez diakona nakłada kadzidło i błogosławi. Następnie biskup bierze kadzielnicę od diakona i w jego asyście okadza dary ofiarne⁹⁷, krzyż i ołtarz, jak na początku Mszy. Potem wszyscy wstają, diakon zaś, stojąc z boku ołtarza, okadza biskupa, stojącego bez mitry, następnie koncelebransów i lud. Biskup nie powinien wypowiadać wezwania: *Módlcie się* ani modlitwy nad darami przed zakończeniem okadzenia.

150. Po okadzeniu biskupa, gdy stoi on bez mitry z boku ołtarza, podchodzą do niego usługujący z dzbankiem wody, miską i ręcznikiem. Jeśli biskup uzna to za stosowne, zdejmuje pierścień i podaje go diakonowi. Następnie myje ręce, mówiąc cicho: *Obmyj mnie, Panie, z mojej winy.* Po wytarciu rąk i nałożeniu pierścienia przechodzi przed środek ołtarza.

151. Biskup zwrócony do ludu, rozkładając i składając ręce, wzywa wiernych do modlitwy słowami: *Módlcie się ...*

152. Po odpowiedzi: *Niech Pan przyjmie ofiarę* biskup rozkłada ręce i śpiewa lub wypowiada modlitwę nad darami. Na koniec lud odpowiada: *Amen.*

153. Diakon zdejmuje biskupowi piuskę i podaje ją usługującemu. Koncelebransi podchodzą do ołtarza i stają wokół niego tak, by nie przeszkadzać w spełnianiu czynności obrzędowych i by wierni mogli je dobrze widzieć.

Diakoni stają z tyłu za koncelebransami tak, aby w odpowiednich momentach jeden mógł posługiwać przy kielichu albo przy mszale. Nikt zaś nie powinien stać między biskupem i koncelebransami ani między koncelebransami i ołtarzem.

154. Biskup rozpoczyna Modlitwę eucharystyczną. Rozkładając ręce, śpiewa lub mówi: *Pan z wami.* Lud odpowiada: *I z duchem twoim.* Kiedy następnie mówi: *W górę serca*, wznosi ręce. Lud odpowiada: *Wznosimy je do Pana.* Z kolei biskup, mając rozłożone ręce dodaje: *Dzięki składajmy Panu, Bogu naszemu.* Lud odpowiada: *Godne to i sprawiedliwe.* Potem biskup wygłasza dalszy ciąg prefacji, trzymając ręce rozłożone. Pod koniec składa ręce i razem z koncelebransami, usługującymi i ludem, śpiewa: *Święty.*

155. Biskup wypowiada dalszy ciąg Modlitwy eucharystycznej zgodnie z nr. 219-236 *Ogólnego wprowadzenia do Mszału Rzymskiego* oraz przepisami podanymi przy poszczególnych modlitwach. Części modlitwy przeznaczone do wspólnego odmawiania przez wszystkich koncelebransów z rękami rozłożonymi mają wymawiać głosem przyciszonym, aby można było wyraźnie słyszeć głos biskupa. W Pierwszej Modlitwie eucharystycznej, po słowach: *razem z Twoim sługą, naszym papieżem N.*, biskup dodaje: *i ze mną, niegodnym sługą Twoim.* Jeśli biskup celebrowe poza swoją diecezją, po słowach: *razem z Twoim sługą, naszym papieżem N.* dodaje: *z bratem moim N., biskupem Kościoła N., i ze mną, niegodnym sługą Twoim.*

⁹⁷ Co do sposobu okadzania darów zob. wyżej nry 91-93.

Biskupa diecezjalnego albo tego, który jest z nim zrównany w prawie, wymienia się taką formułą: *Twojego służę, naszego papieża N. i naszego biskupa (wikariusza, prałata, prefekta, opata) N.* W Modlitwie eucharystycznej wolno wymienić biskupów koadiutorów i pomocniczych. Gdy trzeba wymienić kilku, używa się formuły ogólnej: *naszego biskupa N. i jego biskupów pomocniczych.* W każdej Modlitwie eucharystycznej te formuły należy odpowiednio dostosować, biorąc pod uwagę prawidłą gramatyki.

Jeśli kielich i puszka są nakryte, diakon odkrywa je przed epiklezą.

Jeden z diakonów nakłada kadzidło do kadzielnicy oraz dokonuje okadzenia Hostii i kielicha podczas podniesienia.

Począwszy od epiklezy aż do podniesienia kielicha diakoni klęczą.

Po konsekracji diakon, jeśli potrzeba, ponownie nakrywa kielich i puszkę.

Gdy biskup powie: *Oto wielka tajemnica wiary* (lub inne wezwanie), lud wypowiada aklamację, stosując jedną z formuł podanych we mszale.

156. Specjalne modlitwy wstawiennicze, zwłaszcza podczas celebracji jakiegoś obrzędu sakramentalnego, konsekracji lub błogosławieństwa, należy wypowiadać zgodnie ze strukturą każdej Modlitwy eucharystycznej, stosując teksty podane we mszale lub w innych księgach liturgicznych⁹⁸.

157. We Mszy Krzyżma, zanim biskup powie: *Przez Chrystusa, naszego Pana* w Pierwszej Modlitwie eucharystycznej lub przed doksologią: *Przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie* w pozostałych Modlitwach eucharystycznych, odbywa się błogosławieństwo oleju chorych według Pontyfikału Rzymskiego, chyba że z racji duszpasterskich jest ono przewidziane po liturgii słowa.

158. W czasie doksologii kończącej Modlitwę eucharystyczną diakon, stojąc obok biskupa, który podnosi patenę z Hostią, trzyma podniesiony kielich aż do wypowiedzenia przez lud aklamacji: *Amen*. Doksologię końcową Modlitwy eucharystycznej wygłasza albo sam biskup, albo razem ze wszystkimi koncelebransami.

159. Po doksologii Modlitwy eucharystycznej biskup, mając ręce złożone, wypowiada słowa wezwania przed modlitwą Pańską, po czym rozkłada ręce i wspólnie z pozostałymi koncelebransami, którzy również rozkładają ręce, oraz z ludem śpiewa lub wypowiada modlitwę Pańską.

⁹⁸ Specjalne modlitwy wstawiennicze we *Mszale Rzymskiej* są następujące:

1. W Pierwszej Modlitwie eucharystycznej:

a) Wspomnienie żyjących: za chrestnych, we Mszy w czasie skrutyniów (MRP. Msze obrzędowe 2.) i przy udzielaniu chrztu (MRP. Msze obrzędowe 3).

b) „Boże, przyjmij łaskawie tę Ofiarę” (Hanc igitur): za nowo ochrzczonych (MRP. Msze obrzędowe 2); za bierzmowanych (MRP. Msze obrzędowe 4.); za nowo wyświęconych biskupów, prezbiterów i diakonów (MRP. Msze obrzędowe II. 5); za nowożeńców (MRP. Msze obrzędowe IV); za dziewice konsekrowane (MRP. Msze obrzędowe VI); za zakonników, którzy złożyli śluby (MRP. Msze obrzędowe VII); w dniu poświęcenia kościoła (MRP. Msze obrzędowe VIII).

2. W innych Modlitwach eucharystycznych: za zmarłych, w Drugiej i Trzeciej Modlitwie (Obrzędy Mszy świętej); za nowo ochrzczonych (MRP. Msze obrzędowe I); za dziewice konsekrowane (MRP. Msze obrzędowe VI); za zakonników, którzy złożyli śluby (MRP. Msze obrzędowe VII); w dniu poświęcenia kościoła (MRP. Msze obrzędowe VIII).

160. *Wybaw nas* mówi sam biskup, mając ręce rozłożone. Pod koniec modlitwy składa ręce. Wszyscy koncelebransi razem z ludem wypowiadają słowa końcowej aklamacji: *Bo Twoje jest królestwo*.

161. Następnie biskup, mając ręce rozłożone, śpiewa lub wypowiada głośno modlitwę: *Panie, Jezu Chryste, Ty powiedziałeś*; gdy ją skończy, zwrócony do ludu, rozkładając i składając ręce, wypowiada życzenie pokoju słowami: *Pokój Pański niech zawsze będzie z wami*. Lud odpowiada: *I z duchem twoim*. Następnie, stosownie do okoliczności, jeden z diakonów, zwrócony do ludu może dodać: *Przekażcie sobie znak pokoju*. Biskup przekazuje znak pokoju przynajmniej dwom najbliższym stojącym koncelebransom oraz pierwszemu z diakonów. Wszyscy zaś zgodnie z postanowieniem Konferencji Episkopatu wyrażają sobie wzajemnie pokój i komunię miłości⁹⁹.

162. Biskup rozpoczyna łamanie Chleba, wspomagany przez niektórych z prezbiterów koncelebrujących. W tym czasie odbywa się śpiew *Baranku Boży*, którego wezwanie: *zmiłuj się nad nami* powtarza się tak długo, jak tego wymaga czas łamania. Biskup wpuszcza do kielicha część Hostii, mówiąc cicho: *Ciało i Krew naszego Pana*.

163. Po modlitwie przed Komunią wypowiedzianej po cichu biskup przyklęka i bierze patenę. Koncelebransi, jeden za drugim, podchodzą do biskupa, przyklękają i ze czcią biorą od niego Ciało Chrystusa oraz trzymając je prawą ręką, pod którą podkładają lewą, wracają na swoje miejsca. Koncelebransi mogą jednak pozostać na swych miejscach, a Ciało Chrystusa brać z pateny trzymanej przez biskupa, który przed nimi przechodzi.

Następnie biskup bierze Hostię i trzymając ją podniesioną nieco nad pateną lub kielichem, zwrócony do ludu mówi: *Oto Baranek Boży*. Dalsze słowa: *Panie, nie jestem godzien* wypowiada razem z koncelebransami i ludem.

Kiedy biskup przyjmuje Ciało Chrystusa, rozpoczyna się śpiew na Komunię.

164. Po spożyciu Krwi Pańskiej biskup podaje kielich jednemu z diakonów oraz udziela Komunii diakonom i wiernym.

Koncelebransi podchodzą do ołtarza, przyklękają i spożywają Najświętszą Krew z kielicha podawanego im przez diakonów, którzy po Komunii każdego z koncelebransów ocierają puryfikaterem brzeg kielicha¹⁰⁰.

165. Po Komunii jeden z diakonów spożywa Krew Chrystusa, która została, wspomagany w razie potrzeby przez niektórych koncelebransów, oraz przenosi kielich na kredens. Inny diakon lub jeden z koncelebransów w tabernakulum umieszcza konsekrowane Hostie, jeśli pozostały, oraz przenosi na kredens patenę lub puszkę. Teraz albo dopiero po Mszy oczyszcza je nad kielichem i sam kielich, oraz wyciera i porządkuje naczynia liturgiczne.

⁹⁹ Odnośnie do sposobu przekazywania pocałunku pokoju, por. wyżej, nry 99-103.

¹⁰⁰ Por. *Mszal Rzymski*. OWMR, nry 245-249, gdzie też opisane są inne sposoby udzielania Komunii św. pod obiema postaciami.

166. Gdy biskup po Komunii wróci do katedry, przyjmuje piuskę i, jeśli trzeba, myje ręce. Wszyscy siadają. Można przez pewien czas zachować święte milczenie lub zaśpiewać pieśń pochwalną albo psalm.

167. Potem biskup, stojąc przy katedrze i mając przed sobą usługującego z mszałem, albo po powrocie z diakonami do ołtarza, śpiewa lub mówi: *Módlmy się* i, mając ręce rozłożone, odmawia modlitwę po Komunii; modlitwę może poprzedzić krótkie milczenie, o ile nie zachowano go zaraz po Komunii świętej. Modlitwę kończy aklamacja ludu: *Amen*.

OBRZĘDY ZAKOŃCZENIA

168. Po modlitwie po Komunii można podać ludowi krótkie ogłoszenia, jeśli są przewidziane.

169. Następnie biskup przyjmuje mitrę oraz rozkłada ręce i pozdrawia lud słowami: *Pan z wami*, lud zaś odpowiada: *I z duchem twoim*. Jeden z diakonów może wypowiedzieć wezwanie: *Pochylcie głowy na błogosławieństwo*. Biskup udziela uroczystego błogosławieństwa, posługując się odpowiednią formułą podaną we mszale, Pontyfikale lub w Rytuale Rzymskim. Kiedy wypowiada początkowe wezwania lub modlitwę, trzyma ręce wyciągnięte nad ludem. Na koniec każdego z wezwań wszyscy odpowiadają: *Amen*. Następnie otrzymuje pastorał¹⁰¹ i mówi: *Niech was błogosławi Bóg wszechmogący* i czyniąc trzykrotnie znak krzyża nad ludem, dodaje: *Ojciec i Syn, i Duch Święty*.

Biskup może udzielić błogosławieństwa, posługując się także formułami podanymi niżej w nr. 1120-1121.

Kiedy zaś zgodnie z normą prawa udziela apostolskiego błogosławieństwa, zajmuje ono miejsce zwykłego błogosławieństwa; zostaje ono zapowiedziane przez diakona i ma specjalne sformułowanie¹⁰².

170. Po błogosławieństwie udzielonym przez biskupa jeden z diakonów odsyła lud mówiąc: *Idźcie w pokoju Chrystusa*. Wszyscy odpowiadają: *Bogu niech będą dzięki*. Następnie biskup, jak zwykle, całuje ołtarz i składa głęboki ukłon. Także koncelebranci i wszyscy, którzy znajdują się w prezbiterium, składają cześć ołtarzowi, jak na początku, i wracają procesjonalnie do zakrystii w takim porządku, w jakim przyszli. Po przyjsciu do zakrystii wszyscy wraz z biskupem oddają ukłon krzyżowi. Następnie koncelebranci ukłonem żegnają biskupa oraz zdejmują szaty i starannie je składają. Również usługujący wspólnie kłaniają się biskupowi, porządkują wszystkie przedmioty, którymi posługiwali się podczas celebracji i zdejmują szaty. Wszyscy winni starannie zachować ciszę, wewnętrzne skupienie i poczucie świętości domu Bożego.

(Tłum. ks. Stanisław Czerwik)

¹⁰¹ Por. Św. Kongr. Obrzędów, Instrukcja *Pontificales ritus*, 21 czerwca 1968, nr 36: AAS 60 (1968) 411.

¹⁰² Odnośnie do obrzędu i formuł błogosławieństwa apostolskiego por. niżej nr. 1122-1126.